

sproti pa je Šumberska okolica prišla k Hrvaciji, ko so jo l. 1550. Uskoki posedli.

Vsa dežela se je dolgo časa delila v pet strani; razločila se je namreč: Gorenjska stran, Dolenjska stran, Srednji del ali Metliški kraj, Notranji del s Krasom, Pivko in Istrijo; vsakateremu delu je bil, kar se je tikalo vojske, odločen poseben glavvar, v Ljubljani pa je stal deželni poglavar.

Po ukazu cesarice Marije Terezije se je leta 1748. vsa dežela razdelila v tri kroge (kresije); Ljubljanska je veljala za Gorenjsko, Novomeška za Dolenjsko z delom srednje strani, Postojnska za ostanek srednje strani, za Notranjsko, Kras, Pivko in Istrijo. Po cesarju Jožefu II. pa je bila leta 1784. za Istrijo posebna kresija odločena, namreč Pazenska.

Francoska vlada je leta 1811. obsežek Kranjske dežele stisnila na tesneje mejnike; ločila je od Kranjske namreč Vipavo, gornjo Pivko, Kras in Istrijo, ter vse to pridjala Tržaškemu primorju ali Istovski provinciji.

Ko je Kranjsko zopet prišlo pod Avstrijsko oblast, je po ukazu cesarja Franca I. k tej deželi zopet bila pridružena Vipava s Pivko vred, in v teh mejah je bilo Kranjsko vojvodstvo tudi potrjeno po novi ustavi cesarja Franca Jožefa I. Do l. 1849. je bila dežela še razdeljena v tri kresije: Ljubljansko, Novomeško in Postojnsko; po novi osnovi pa je nehala ta razdelitev, in vsa dežela se razločuje le v okraje ali kantone.

Starozgodovinske stvari.

Kje je stal grad Hengistburg?

Spisal Dav. Trstenjak.

Grad „Hengistburg“ je stal v „comitatus Hengest“.

Ta županija (komitat) se najpreje omenja v listini iz leta 1042. Nemški kralj Henrik daroval je svojemu zvestemu Gotifredu dvoje kmetij „in loco Gestnic“ v županiji „Hengest“, — „nostro fideli Gotifrido marchioni II. regales mansus in loco Gestnic et in comitatu Hengest predicti marchionis situs“. (Monum. Boic. XXIX. pag. 76. n. 358.)

Nemško-latinska beseda „marchio“ označevala je v oni dobi mejnega varuha in sodnika, Grenzhüter, Grenzrichter.

Ker „Gestnic“, današnji Gösting (iz: gozdnik) je jedno uro od Gradca, je po takem „comitatus Hengest“ obsejal graško okolico.

Leta 1050. se ime „Hengist“ zopet prikaže.

Nek plemič Walt (nobilis homo Walt) menja z Alswinom, škofom briksenskim, svoj dvor, ki ga je imel v Runi in Hengistu, — „in locis Riuna et Hengist habuit“. (Steir. Urknbd. pag. 66. n. 58.)

Ker je „Riuna“ današnji samostan Rein, kake tri ure od Gradca, moramo tudi „Hengist“ v graškem okrožju iskati.

V listini iz leta 1226. se tudi imenuje cerkev v Hengistu. Altmann, škof tridentinski, potrdi pravice te cerkve („videlicet sepulturam et baptismum“); dalje reši tej cerkvi desetinske pravice „in Rousenitze et Rakanitze“. Rakanitze je današnja vas „Ragnitz“ v fari sv. Jurja kraj rečice Stubirje (St. Georgen an der Stiefling) nasproti vildonskemu trgu.

V listinah iz leta 1053. in 1054. pa se imenuje tudi „urbs Hengistburg“ in „ecclesia in castro Hengist“.

Annalist niederaltachski (Pertz „Annales altachens. ad ann. 1053. 1054.“) poroča, da je bavarski vojvoda zavzel in si posvojil: „urbem quandam Hengistburg dictam“.

„Urbs“ v latinščini one dobe ne označuje samo mesta, nego tudi utrjen grad — Burg.

Iz listine od leta 1066. zopet nekaj več zvedemo o legi tega grada.

Marquard, sin vojvode korotanskega Adalbera, je dal višemu škofu saleburškemu desetino, katero je imel pri svojem dvoru: „Otarniza“ — „predium Otarniza dictum et partem, quam habuerat in ecclesia, quae est in castro Hengist“. (Urkundb. des Herzogth. Steir. pag. 77. n. 68.) Ker je Otarniza današnja vas Otternitz blizu Kleinstätten-a, „castrum Hengist“ ni daleč od Otarnice stal.

Dandanašnji še se najde kraj: „Hengstberg“ blizu Velduna (Widon), zato je uže Muchar „urbs Hengistburg“ in „castrum Hengist“ v oni okolici iskal.

Vendar štajerski zgodovinpisec Felicetti von Liebenfels se je odločil Hengistburg iskati v Gradci. Mene niso njegovi dokazi prepričali, in to tem manj, ker se uže v listinah iz l. 1138. to mesto veli: „urbs Grace“. Gotovo je uže to mesto takrat, ko se „urbs Hengistburg“ omenja, imelo ime: Grace — Gradec, vsaj so stavitelji Gradca Sloveni uže historično gotovo tam stanovali, in ni nobenega dokaza, da bi nemški Bavarci, ki so se pozneje je naselili, ime Gradec bili v nemški „Hengistburg“ predstavili, marveč so mu dali ime „Bairischgraz“, katero ime se še najde v listinah do leta 1237.

Hengistburg je prestava slovenskega imena Veldun. Kaj pa označuje to ime? — drugega ne, nego veliki breg, veliki hrib.

Beseda: dun je obče blago indogermanskih jezikov. Uže Plutarch nam pové, da ime mesta „Lugdunum“ pomenja corvi mons, Rabenberg, Rabenhügel v keltščini, v grščini nahajamo: *θῦν*, Haufe, Sandhaufe, Meerstrand, v stari nemščini dun, promontorium, in Jakob Grimm razlaga ime iz: donnen, dunen, anschwellen, slovenski du-ti, zdu-ti v istem pomenu, torej se je stvarjenje besede godilo po istih nazorih, kakor pri Latinih: tum-ul-us, iz: tum-eo.

Po zemljah, v katerih Sloveni stanujejo, nahajamo tudi mnogo krajnih imen z imenom: dun, dyn; tako Veldun, ime hriba v fari Device Marije na ptujski gori (Maria Neustift), dalje Veliki varadyn (Grosswardein), Petrov varadyn (Peterwardein). Ker vara, vora v staroslovenščini označuje sepi mentum, grajo, zgrajo, zato je: Varadyn — ograjen hribee. Celó v gorenji Avstriji, kjer tudi so se bili Sloveni naselili, je še dandanašnji kraj Wardein, to je: Varadyn.

Al kako se strinjata Veldun in pa Hengistburg, Hengstberg?

Uže bistroumni nemški jezikoslovec Jakob Grimm je iz staronemških imen (Gesch. der deutschen Sprache) rastlin dokazal, da je starogermanski narod z imeni „Ross“ in „Hengst“ zaznamoval velikanske reči. V novonemščini še se je ohranilo ime „Rosskastanie“, to je, veliki divji kostanj, dalje „Rossglück“, velika sreča.

Zdaj moremo razumeti mnoga topična imena gorenje-štajarskih rek, hribov, planin, brd, grabnov: Rossbach, Rossbachgraben, Rosseck, Rosseckalpe, Rossgraben, Rossleiten itd., kjer ljudje nimajo kónj, marveč goveda in kozé, torej so ta poznamenovanja nastala po velikosti rek, grabnov, hribov itd. Tako se tudi z imenom „Hengst“ pojem velikosti izraža, na primer: Hengst, Name einer Bergspitze, Hengstberg, Hengstgraben itd., kar se vse lahko pregleda v Schmutzovem „topograf. Lexicon von Steierm.“ Tudi na Avstrijskem tam, kjer se reka Ipusa vliva v Dunaj (Donavo), je visoko strleča

gora: Hengst. Z imeni „Sau“, svinja, pa Nemeč poznamenuje slabe lastnosti, na primer: sauschlecht, Sauwetter itd.

Tako tedaj je Hengst, Hengstburg isto, kar Veldun, veliki hrib z otrjenim gradom. Slovensko ime Veldun je premagalo in se ohranilo do današnjega dne, a sosedni breg Hengstberg še opominja na staronemško poznamenovanje gore, grada in županije. Da so uže takrat Nemci radi slovenska imena ponemčevali, pričujejo stare listine. Leta 970. daruje cesar Oton salcburški cerkvi „curtem ad Vduleniduor lingua slavisanica sic vocatum, theotisce vero Nidrinhof“. Vduleniduor je vdolenji dvor, der niedere Hof, stal je v veldunski okolici in ker je cesar pristavil tudi slovensko poznamenovanje, nam je to priča, da so uže takrat Slovenci v graški okolici stanovali.

Da je Hengitsburg v okolici današnjega Velduna in Hengstberga stala, pričuje nam salcburška listina iz srede 11. stoletja, v kateri se bere: „Nobilis vir in Carinthia, nomine Walfried, redimens sibi decimationem — de vineis suis ad Hengista et de praediis suis Chrowata et Runa, ea tamen lege, ut daret annatim de eisdem vincis III. situla vini, et de praedis solitam decimam, quam antea secundum consuetudinem Sclavorum dederat“ (Juvavia „Anhang“ pag. 251.) Okolica hengstberška ima še dandanašnji vinograde, okoli Gradca so uže prav redki.

(Konec prihodnjič.)

Politične stvari.

Mirna a možata beseda vladnega namestnika nasproti ustavaškim kričačem

v 12. seji deželnega zbora Kranjskega.

V tej seji obravnavala se je vladna predloga o upravnih reformi, po kateri naj bi se odpravile marsikateri napačnosti onega dualizma, po katerem dvojnja oblast vlado dežel deloma v svojih rokah ima: občine namreč, okrajni zastopi, deželni odbor na eni, okrajni uradi in deželna vlada na drugi strani ter zato večkrat druga v področje druge sega. Ministerstvo je hotelo izvedeti mnenje posamesnih deželnih zborov o tej zadevi, da bi na podlagi teh pozvedeb potem z načrtom kake nove postave stopilo pred državni zbor, katera bi odstranila oni dvalizem.

Za to vladno predlogo so prijeli po nekaterih deželnih zborih Taaffeovi nasprotniki kakor za dobro jim došlo orožje, da bi ž njim razrušili sovraženo ministerstvo.

Da ljubljanska klika te baže za to nakano zaostati ni smela, vedel je vsak, kdor pozna „Wochenblattove“ zagrizence; izbrala si je v deželnem zboru dr. Schafferja, ki se ko „ostanek“ prejšnje Vesteneckove trgovinske zbornice v deželnem zboru še nahaja. Poleg „ostanka“ dr. Schafferja se je v tej seji jezičil tudi „Ciceron“ dr. Schrey, ki je s svojim hripavim „quousque tandem!“ strelal po Taaffe-u in Winklerju.

Ob gori navedeni razpravi vladne predloge v 12. seji je dr. Schaffer prvi za zvonec prijel v imenu svoje klike in po znani svoji jezičnosti napadal Taaffeovo vlado in pa načelnika kranjske deželne vlade gosp. Winklerja. Kaj je jezičil dr. Schaffer, in kako ga zavračal c. k. deželni predsednik, naj tudi „Novice“ povedó svojim čitateljem.

Dr. Schaffer pravi, da velike reforme, kakor navetovana, izvesti se morejo le tadaj, kedar je v državi

mir, ne pa zdaj, ko vlada velik kreg in nemir, — zdaj, ko ministerstvo Taaffe-evo vlada s tako lahkomiselnostjo in frivolnostjo! Minister Taaffe dela z raznimi strankami le kupčijo „tauschgeschäfte“, da ga v njegovih nemštvi škodljivih nakanah podpirajo in zaradi tega je tudi popolnem zmešan zašel na krive poti. Ni države na svetu, katera bi dovolila tako ravnopravnost, kakor jo Slovenci zahtevajo! Da se ni razpusil deželni zbor, zato je imel Taaffe uže svoje vzroke, kajti izročiti ni hotel dežele nesposobni narodni stranki. Potem dr. Schaffer prične tožiti deželnega predsednika. Vladni list — pravi — je večkrat uže prinesel prave psovke proti nemški stranki. Vladni list „Laib. Zeitung“ da jo je imenoval cvilečo množico „ein winselndes häufflein“, — da se je v vladnem listu zasmehoval deželni šolski svet, — da so se c. k. uradniki pri volitvah v mestni zastop ljubljanski na do sedaj nezaslišani način od deželnega predsedstva terorizirali in da je vlada Taaffejeva, kar se tiče prestavljanja nemški stranki privrženih uradnikov, storila več, da bi jih kaznovala zaradi njih mišljenja, več, ko vse prejšnje ustavoverne vlade. Tako daleč je prišlo, pravi, da so narodni poslanci denuncirali enega naših mož (Vestenecka) v javni zbornici.

C. kr. deželni predsednik g. Winkler ni mogel čakati, da bi še dr. Schrey enake rekriminacije objavil zoper vlado, je tedaj takoj besedo poprijel zoper psovke in laži, s katerimi je jezičnik Schaffer očitno pred svetom napadal ministra Taaffe-a in deželno vlado.

Jaz mislim, je rekel, da predmet, o kojem se razgovarjamo sedaj, ne daje nikakoršnega povoda, da se vlečejo v zbornici take stvari na dan. Primoran sem odgovoriti. Gosp. predgovornik je rekel, da vlada deluje z lahkomiselnostjo in frivolnostjo. Jaz se zavarujem proti takim neopravičenim napadom na c. k. vlado in jih z vso odločnostjo odvracam, kajti ti napadi bijejo resnici v obraz. — Gosp. predgovornik je trdil, da je kreg in prepir v deželi, tudi to ni istina; somišljeniki gospoda predgovornika bi radi zbudili vero v njihove besede, a ne bode se jim posrečilo, ker vsak jasno vidi, da pretiravajo. Vsaka stranka, katera nima državnega krmila v rokah, je jako nezadovoljna, isto tako tudi ustavoverna stranka. Bila je dolgo časa na vladnem krmilu, imela je večino v državnem zboru in kot taka delila milosti narodom, če jej je dopadlo, ali pa jim odbila prošnje. Da je ustavoverna stranka propala, je večinoma sama kriva. Zdaj pa ima večino v državnem zboru taka stranka, v kateri so zastopani vsi avstrijski narodi. Trdilo se je tudi, da na mene vplivajo politične stranke. Kjer so razne stranke, ordi skuša vsaka, da bi zadobila na odločilnem mestu svojim zahtevam poslušno uho. Jaz ne vem, ali se niso, kakor se je to naglašalo v debati, prejšnji načelniki vlad odvracati pustili od svojih načel, al kar se mene tiče, moram odločno zahtevati, da se meni prizna popolna neodvisnost in nepristranost, kajti, dokler sem jaz načelnik deželni vladi, ni in ne bode nikdo na-me vplival, jaz bodem hodil kakor dozdej pot resnice in pravice in zato se sklicujem lahko ne le na sodbo svojih predstojnikov, nego i na mnenje cele dežele. — Pritožil se je tudi gosp. predgovornik, da je c. k. vlada v vladnem listu na nezaslišan način njega stranko (nemško) napadala. Al jaz vprašam, če ista stranka na vse mogoče načine žali c. kr. vlado v svojih časnikih, da bode imela pač c. kr. vlada pravico, da se proti neopravičenim napadom brani v svojem organu. — Reklo se je, da je c. k. vlada napadala deželni šolski svet v vladnem časuiku, a to ni istina, nego vladni list je le nasproti drugim poročilom

zatorej ljudstvo potem zavetja iskati, ko se mu je bilo nekaj veliko in mogočno mesto „Neviodunum“ na odprtem Krškem polju razdejalno. — Enako zavetje je pa imelo ljudstvo tudi na otoku kostanjeviškem, kjer si je bilo gotovo uže zgodaj grad sezidalo in okolo gradú nekaj hišic postavilo.

Slovensko in nemško imé (Landstrass) tega kraja utegneta enake starosti biti. Valvazor si razlaga imé „Kostanjevica“ — in mi ne vemo boljšega razlaganja — iz „kostanj“, kajti verjetno je, da je uže v istih starodavnih časih, ko so Slovenci to mesto utemeljevali, tu in v okolici rasel kostanj, kakor dandanes še. „Landstrass“ (e) se je utegnulo mesto pa imenovati po rimski cesti, ki je bila v starem in srednjem veku tod blizo napeljana skozi „Neviodunum“ proti Savi in naprej na Hrvaško. Vsaj so bile rimske ceste v obče tako trdne, da so se v srednjem veku še dobro upotrebljevale, in arheologi nahajajo še dandanes sledóve teh cest, katerim velé Slovenci navadno „stare ceste“, a Hrvati „stari puti“. Sicer se pa v srednjem veku nahaja pisava „Landstros, Landstross, Landtrost, Landestrost“ in Valvazor tolmači besedo z „Landestrost“, kakor da bi Konstanjevica za svoje trdnosti voljo bila vsi deželi v tolažbo. Nekoliko bi bilo tudi v tem resnice, kajti v vsi „Slovenski krajini“, kakor se je Dolenjska v srednjem veku imenovala, je bila Kostanjevica v 13. stoletju največi, najbolj utrjeni kraj — in najstarejše mesto.

Početka mestu ali vsaj gradú se vé da ne moremo imenovati, tudi tega ne, kedaj je kraj dobil mestne pravice. Najbrž se je to zgodilo v 13. stoletju, v dóbi njegovega cvetja. Zakaj imenujemo 13. stoletje najvažnejšo dóbo za Kostanjevico, to hočemo v kratkem razložiti.

Prva letnica našega mesteca je 1220. V tem letu je bila namreč fara ustanovljena, in jej za župnika dan duhovnik z imenom Adalbert. (Bližnji veči fari: sv. Križ [prvi župnik Tomaž] in sv. Jernej [prvi župnik Bertold] ste bili kasneje ustanovljeni, obe 1248. leta.)

Lastniki kostanjeviškega gradú v mestu (sedaj farovž in šola) so bili gospodje kastelani kostanjeviški („die Herren von Landtrost“ — Castellani de Landestrost). Tako se na pr. imenujeta 1248. l. brata Henrik in Konrad.

Toda uže v tem času (morda okolo 1250. l.) prišel je grad (se ve da tudi z malim mestecem vred) v last koroškega vojvode Bernarda, ki je bil tudi posestnik Gorenjske in Dolenjske (brez Metliške strani). Za gotovo pa je imel grad v lasti naslednik Bernardov, namreč vojvoda Ulrik 1268. l. Toda gospodje kostanjeviški v tem letu niso bili zamrli, marveč se eden (z imenom Oton*) te stare plemenite rodovine še 1306. l. imenuje.**)

Kostanjevice najvažnejša dóba je bila — kakor smo uže omenjali — 13. stoletje. To pa iz dveh razlogov. Prvič so se v 13. stoletju v Kostanjevici novci kovali, in drugič je bil v ravno tej dóbi tu ustanovljen drugi največi samostan na Kranjskem, kakor nam ohranjeno poslopje še dandanes spričuje svojo nekdanjo čvrstost.

Novci so se na Kranjskem kovali samo v Ljubljani in v Kostanjevici, in to v dóbi koroškega vojvode Bernarda (Bernharda) od 1202. do 1256. l. To pravico je bil Bernard podedoval uže od svojih

*) Vitez kostanjeviški z imenom Oton imenuje se tudi v pismu opata Jakoba tega samostana iz l. 1279., to je morda ista osoba. (Dimitz.)

**) Valvazor.

prednikov, in potrdila sta mu jo bila nemška cesarja Henrik in Friderik (1231. l., 1232. l.). Bernardovi novci, katerih se je nekaj malo še do današnjega dne ohranilo, so bili nekako posnetki novca, kakoršnega je koval oglejski patrijarh Wolfker 1204. do 1218. leta. Koval je pa vojvoda novce v Ljubljani in v Kostanjevici najbrž 1215. do 1225. leta. V pismih se pa ljubljanski njegov novce („Laibacensis moneta“) omenja l. 1248. do 1274., kostanjeviški (Landestrostensis) od 1252. do 1273. leta.

Kasneje pa se o tem novci več ne govori, na pr. v pismu od l. 1304., ki se je bilo sestavilo menda v Kostanjevici, je uže o oglejskem novci govor.*)

Po ličnosti dela, ki je videti na ljubljanskem in kostanjeviškem novci, sodi se, da so bili njegovi izdelovalci Italijani. V Kostanjevico so pa pozneje prišli delavci iz Bréž (Friesach) na Koroškem, imenitnega kraja koroških vojvod, kajti kostanjeviški novce je po notranji vrednosti in zunanji sliki podoben onemu, ki se je v Brežah koval.

(Dalje prihodnjič.)

Starozgodovinske stvari.

Kje je stal grad Hengistburg?

Spisal Dav. Trstenjak.

(Konec.)

V hengtsberški okolici je stala tudi občina Chrowata, današnji: Kraubath, v fari sv. Nikolaja v Susilu (ss. Nicolaus in Sausal). Ime „Chrowata“ opominja, da so se v oni okolici bili hrvaški Slovenci naselili.

Ta listina nas podučuje, da niso h krščanstvu spreobrnjeni Slovenci salcburške škofije „solitam justam et catholicam decimationem“ odrajtovani, kakor v slovenske kraje prišedši Nemci, in ker se v gori omenjeni listini govori o odrajtovanju desetine „secundum consuetudinem Sclavorum“, nam to pričuje, da so v prvi polovici 11. stoletja še po vsi zapadni srednji Štajerski Slovenci stanovali. Jedna bamberška listina nam pa celó poroča, da so v oni dobi še tudi po gornjem Štajerji bili naseljeni.

Nemški kralj Henrik III. je 2. oktobra leta 1048. svoje posestvo v Rothenmannu v paltski dolini daroval bamberškemu škofu. Omenjena listina poroča: „Praediolum Rottenmannum dictum in marchia Gotfridi in valle pagoque palta sitam, Slavonice dictam Cirminah“, in na konci darivnega pisma: „praefatum praedium Rottenmannum sive Cirminah dictum“. — „Cirminah“ je v „Čerminjah“, čermeni in červeni pomenja: rudeč, roth, zato Rothenmann. Palta označuje: mužo, iz korenike: pal (paliti, zapaliti, verletten, versumpfen) in tudi v venetščini najdemo: paltano, muža, močvirje. Mužnata reka, kraj katere glavno mesto Galicije Lvov stoji, se imenuje tudi po mužnati svoji vodi: Paltev, Peltev. Ker je kralj Henrik pristavil tudi slovensko ime, nam je to dokaz, da so še v Rothenmanu — Čerminjah Slovenci takrat stanovali.

V starem admontskem Saalbuchu (Liber Manuscriptus, IV. pag. 202) sem našel, da je nek: „liber homo Cholomanus“ poklonil svoje posestvo admontskemu samostanu, in to se je po slovenski meri ocenilo — „quod mansum unum Sclavonicum appreciatur“.

Ta „manus“ je ležal „in Treviah“ (Trebje, današnji: Trofayach, trg $\frac{3}{4}$ ure od Vordernberga sto-

*) Dimitz.

ječ), toraj so tudi nemški admontski benediktinci še našli v svoji okolici Slovene.

Celó v Traungavi v Steinfeldu še se omenjajo slovenski stanovniki okoli l. 993.: „in Steinfeld et locum Riut — novale unum a suo Sclavo nomine Wenzó“ (Pachmayr „Annales Cremisan. pag. 36.). Ime Wenzó je tudi zaradi tega imenitno, ker to ime večkrat nahajamo na rimskih kamnih v zemlji starodavnih Venetov izkopanih: VENZONIS filius sem našel trikrat, in nominativ: VENZO, dvakrat.

Razven Contzena spozna v novejši dobi tudi učeni G. Rosen, da so starodavni Veneti bili Slovani. On piše: „Ortsbenennungen, die ein entschieden slawisches Gepräge haben, lassen mit Sicherheit auf eine slawische Autochthonenbevölkerung im heutigen Ungarn schliessen, von der das alte Volk der Heneter oder Veneter am adriatischen Meerbusen, ein Volk, dessen Name einerseits in dem der Stadt Venedig, und andererseits in der deutschen Volksbenennung Slawen, d. h. dem Worte Wenden fortlebt, nur einen vorgeschobenen Zweig bildete“ (glej „Deutsche Revue, herausgegeben von Richard Fleischer. II. Jahrg. Heft 9. Juni 1878. pag. 344.).

Slovansko slovstvo.

* „*Epistola encyclica ss. domini Leonis pp. XIII. Grande munus.*“ Editio slavica polyglotta.

Izšla je ta jako lična knjiga v Ciril-Methodovi tiskarni v Pragi in dobiva se tudi v ljubljanski „katoliški bukvarni“, ne vezana po 1 gold., a vezana po 1 gold. 30 nov. Ona obseza znano okrožnico preslavnega papeža Leona XIII. o apostolih slovanskih v izvorniku latinskem in v 7 slovanskih jezicah. Škoda, da motijo oko (v prestavi slovenski) nekatere tiskovne pomote in da je napis zavrit po drugem narečji; sicer pa radi spregledamo te pogreške in hvaležni smo že imenovani tiskarni, da je natisnila in založila važno knjigo, po kateri bo marsikdo z veseljem segnil in jo hranil kot svoj najdražji zaklad. Dobro bode došla posebno zgodovinarjem, ker je velevažnega zgodovinskega pomena, in prijateljem jezikov slovanskih, ker imajo tu prilike, primerjati razna narečja slovanska.

* *Družba sv. Mohora* izdala je za letošnje leto ter razposlala družbenikom sledeče knjige:

„Slovenski Goffine ali razlaganje cerkvenega leta“. Predelal Lambert Ferčnik, dekan v Žabnicah, IV. snopič.

„Hoja za Marijo Devico ali posnemanje njenih čednost“. Po P. Sebastijanu Zajlerju, premonstratencu, posnel B. Bartol, duhoven.

„Naše škodljive živali v podobi in besedi.“ Opisal Fr. Erjavec, profesor v Gorici. II. snopič.

„Občna zgodovina za slovensko ljudstvo“. Spisal Josip Starè, kr. profesor više realke v Zagrebu. VIII. snopič.

„Dr. Ignacij Knoblehar, apostoljski provikar v srednji Afriki“. Za slovensko ljudstvo spisal Fr. Jaroslav.

„Koledar družbe sv. Mohora za navadno leto 1882“.

Iz družbenega oglasnika posnamemo, da je društvo štelo letos 517 dosmrtnih in 24.567 letnih udov, tedaj za 346 manj od lani. — Ker je za razpisana darila letos tekmovalo nad 40 pisateljev, je društvo tudi za letos razpisalo 8 daril po 35 gold., in sicer za štiri krajše, izvirne povesti v obsegu vsaj $\frac{1}{2}$ tiskane pôle in za štiri podučne spise različnega zapopadka

v obsegu $\frac{1}{2}$ tiskane pôle. Za prihodnje leto namenjene so uže sedaj sledeče knjige: „Življenje blažene Device Marije in njenega ženina sv. Jožefa“. Spisuje Janez Volčič, župnik v Št. Marjeti na Dolenjskem. — „Križana usmiljenost“ ali „Življenje sv. Elizabete“, poslovenil P. Krizogon Majar. To knjigo lepšale bodo podoče. — Nadaljevanje „Občne zgodovine“ in „Škodljivih živali“. — „Slovenskih večernic“ 37. zvezek in običajni „Koledar za leto 1883.“ Slovenci! oglasite se toraj o pravem času in v prav obilni množini, da število udov ne bo zaostajalo, temveč rastlo v čast slovenskemu slovstvu.

Zabavne stvari.

Jezikoslovna zabavnica.

Znano je, kako nekatere vrste Nemci zaničujejo slovanski jezik z vsemi njegovimi narečji vred in to nekaj iz sovraštva do slovanskih narodov, nekaj pa iz nevednosti, ker se Nемец izmed vseh jezikov slovanskega najnerajši in najtežje uči. Svojo mržnjo do tega jezika kaj rad zagovarja in opravičuje s tem, češ, da je trd in za njegov jezik veliko besedi in zlogov celó neizgovorljivih. Največ zaničevanja v tem obziru ima trpeti česki jezik zavoljo posameznih zlogov, ki se pa tudi v našem slovenskem po večem nahajajo. Za predmet zasmehovanja si izbirajo navadno besede in zloge, v katerih je po več soglasnikov nasupičenih in to vedidel zato, ker Čehi polglasnik (zamolkli) e pred črkama r in l, včasih celó pred črko n v pisavi izpuščajo. Slovenci tak e, za katerega je Metelko iznašel posebno znamenje z, izpuščamo (vsaj v novejšem času večina pisateljev) samo pred črko r, kakor Srbi, in tako se pišejo kratke besede čisto brez samoglasnika, na pr.: vrt, krt, vrv, črv, prst, smrt, grd itd. Po takih besedah posebno blastajo nasprotniki našega jezika, češ, da se mora pri njihovem izgovarjanji človek daviti; pa ne vedó, da pred vsakim rom tiči uže črka e (r), katere zato treba pisati ni, ker se ne izgovarja popolnem, marveč skoro čisto požira.

Po tem vvodu lahko prestopimo k drobni nemško pisani knjižici, ki nam je te dni v roke prišla in v kateri nek Čeh prav dobro klesti Nemca, ki je javno na smeh stavil česki jezik, češ, da stavek „strč prst skrz krk“ se ne dá izgovoriti, še manj pa vglasbiti. V vezani besedi dokazuje ta Čeh prevzetnemu in nevednemu Nemcu, da ravno Nемец ima cele kupe tako trdih besedi, v katerih se e ne izgovarja, in če bi se tudi ne pisal, bi taka beseda okó še veliko huje bôdla, kakor česka, ker bi bilo po pet, šest in še več soglasnikov na enem kupu; če je takih besedi več po vrsti, mora vsacega kar tilnik boleti. V končnicah namreč črko e Nемец ravno tako požira, kakor mi pred rom, celó še več, požira jo tudi pred lom in nom, kakor Čeh, zato mu pisatelj prav dobro poje:

Hörst denn das e in Säubern, Sondern, Liefern und Weigern?
Hörst es in Wiehern und Räuchern? Hörst es in Ufern und Schillern?

Hörst denn das e in Zimmern und Donnern? Hörst es in Holpern?

Hörst es in Wässern und Außern, in Flattern, Manövern und Schnitzern?

Hörst denn ein e in Gabeln und Handeln? Hörst es in Hageln, Zipfeln und Angeln, Eicheln und Hühneln? in Wackeln und Wimmeln?

Hörst es in Fafeln und Faffeln, in Doppeln, Satteln und Witzeln?

So gut hör' ich es auch im böhmischen trn, pla und strč prst!